

Disse verdiene er nordmenn mest opptatt av

Vi nordmenn er ekstreme når det kommer til verdier. Når samfunnsforskere undersøker hele befolkningers verdier, så finner de gjerne nordmenn helt på topp eller helt i bunnen.

AV BÅRD AMUNDSEN | PUBLISERT 17. AUG. 2017 | OPPDATERT 31. AUG. 2022

Artikkelen ble publisert i 2017, da Forskningsdagene hadde verdier som tema.

Norge er ofte annerledeslandet – folks verdier er ikke noe unntak. Variabler som kjønn, alder og økonomi har lenge vært viktige for samfunnsforskere. Men de siste tiårene har forskere som vil si noe om samfunnet vi er en del av, også kikket stadig mer på hvilke verdier vi går rundt med oppe i hodet.

Ingen andre land i Europa har en befolkning som legger så stor vekt på selvstendighet som nordmenn. Her er vi virkelig ytterpunktet.

Det går fram av i en nylig publisert bok der Ottar Hellevik og Tale Hellevik gjengir resultater fra det store intervjuprosjektet World Value Survey (WVS). Spørsmålet folk fikk var hvilke egenskaper det er viktig å oppmuntre i barneoppdragelsen.

Minst opptatt av hard arbeid

Blant annet er vi på topp i Europa når det gjelder å vektlegge toleranse, respekt for andre og hjelpsomhet. Nordmenn er samtidig helt på bunn i Europa når det kommer til å vektlegge verdien av sparsommelighet.

Vi er også svært lite opptatt av hardt arbeid og religiøs tro sammenlignet med de fleste andre befolkninger i verdensdelen vår.

– Nordmenn er dessuten mindre opptatt av politiske tiltak for å redusere inntektsforskjeller enn det befolkningen i mange andre land er, sier Ottar Hellevik. Han er professor emeritus i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Samtidig peker professoren på hvordan dette illustrerer at en befolknings verdier må ses i sammenheng med landet hvor de bor. I Norge har vi i mange år hatt små økonomiske forskjeller. Kanskje forklarer det hvorfor nordmenn er mindre opptatt av dette enn befolkningen i andre land med større ulikhet.

Oppførsel ikke viktig

I global sammenheng skiller nordmenn seg ut gjennom å mene at de selv er lite opptatt av å oppføre seg korrekt, altså unngå å gjøre ting andre folk mener er galt, og være mindre opptatt av å leve i trygge omgivelser, altså unngå alt som er farlig.

Vi er altså verken redde av oss eller redde for hva andre mener om oss.

Nordmenn er også klart mindre enn folk ellers i verden opptatt av å bli rike, å bli framgangsrike – og å ha det gøy.

Kanskje spiller det en rolle at nordmenn flest allerede opplever at andre nordmenn oppfører seg korrekt, at mange av oss faktisk er ganske rike og at de aller

fleste av oss lever i trygge omgivelser?

Store forskjeller i verdisyn

På den annen side er vi nordmenn altså på topp i Europa og kanskje i verden når det kommer til å vektlegge det å hjelpe andre mennesker.

– Vi ser at det er store variasjoner i verdisyn mellom befolkninger i ulike land, rapporterer Hellevik. Lengst unna nordmenns verdisyn er befolkninger i Afrika og Latin-Amerika.

Men noe annerledesland i forhold til våre naboer er vi ikke. Norge er ofte et ytterpunkt i verden, men vi er ikke så helt ulike svenskene.

Dette er folks verdier

Hellevik forklarer at verdier handler om våre grunnleggende oppfatninger om hvordan det er ønskelig og riktig å leve.

Verdiene våre påvirker hele tiden de mange valgene vi treffer i hverdagen. Samfunnsforskere har gjerne tenkt seg at verdier er noe som utvikles når vi er ungdommer, og så drar vi disse verdiene med oss gjennom resten av livet uten at de forandres noe særlig.

Kanskje er det likevel ikke helt slik.

Muligens er verdier heller noe som hele tiden, sakte men sikkert, forandres den ene eller den andre veien. Helt sikkert er det iallfall at ingen av oss lever fullstendig upåvirket av samfunnet vi er en del av og alt det som stadig skjer der.

Materialister og idealister

Statsvitenskap-professor Hellevik er antakelig den norske forskeren som aller best har fulgt med på hvordan nordmenns verdier har endret seg i løpet av noen tiår.

– Samfunnsforskere har mange ulike oppfatninger om verdier. Likevel er det stort sammenfall i hvordan vi forskere beskriver verdi-motsetninger mellom folk, sier han.

– Som for eksempel at noen tenker moderne og noen tenker tradisjonelt. Eller at noen er materialistiske mens andre er idealistiske. Selv synes Hellevik at nettopp motsetningen mellom idealister og materialister er spesielt interessant.

– Den første gruppen vektlegger det indre. De tenker på selvrealisering og på åndelige opplevelser. De er opptatt av relasjoner og å vise omtanke for andre mennesker.

– Materialistene vektlegger heller det ytre. De er opptatt av forbruk og tenker gjerne mer på egne behov framfor andres.

Hellevik har helt siden 1985 ledet spørreundersøkelsen Norsk Monitor som gjennomføres av Ipsos (MMI). Annet hvert år siden da har spørreundersøkelsen kartlagt verdier blant 3000–4000 nordmenn.

– Motsetningen mellom idealistene og materialistene er påfallende sterk i synet på slikt som u-hjelp eller prisen på bensin, forteller professoren fra undersøkelsen.

– Det samme er forskjellen i synet på tiltak for miljø og klima.

Idealistene er lykkeligst

Kanskje hadde du tenkt deg at det er de som har minst penger som er mest interessert i å skaffe seg materielle goder? Eller trodde du kanskje at det er de velstående blant oss som er mest materialistiske?

– Slik er det nok ikke. Om du har mye eller lite av inntekt eller eiendeler, påvirker i veldig liten grad hvor materialistisk du er.

– Det som klart påvirker materialismen din, er hvordan du opplever økonomien din.

For blant de mest materialistiske blant oss, er det flere enn halvparten som synes de har for lite penger. Blant de mest idealistiske, er det under en tidel som tenker det samme.

Nesten alle materialister savner flere materielle goder. Nesten ingen av de mest idealistiske gjør det samme.

Når Hellevik og kollegene hans har satt dette i sammenheng med hvor lykkelige folk er, så er resultatet heller ikke helt overraskende: Materialistene blant oss er minst fornøyd med livet sitt og minst lykkelige. Idealistene synes livet er best.

Ikke så overraskende heller da at professoren i statsvitenskap tar til orde for at de som utformer offentlig politikk i Norge bør legge mindre vekt på økt vekst og brutto nasjonalprodukt, og heller tenke mer på den nasjonale lykken i landet.

Vi er blitt mer idealistiske

Med tall og statistikk helt tilbake til 1985 kan Ottar Hellevik også fortelle oss noe om hvordan materialismen og idealismen vår har utviklet seg gjennom mer enn tre tiår.

Kjøpepresset har neppe vært større enn det er i dag.

Likevel har nordmenn siden tusenårsskiftet blitt mindre materialistiske. Dette er et interessant trekk ved verdi-utviklingen i Norge, synes samfunnsforskeren.

Da målingene til Norsk Monitor begynte midt på 1980-tallet var vi ikke spesielt opptatt av materielle goder

Så ble vi på 1990-tallet stadig mer opptatt av penger og velstand. Det fortsatte vi med fram til litt etter år 2000. Da snudde det igjen.

De siste 10-15 årene har vi nordmenn igjen tydelig beveget oss i mer idealistisk retning, altså vekk fra materialismen.

– Færre av oss savner i dag materielle goder. Færre vil ha billigere bensin og gi mindre penger til u-hjelp.

– Litt flere av oss er lykkelige.

Men ungdommen er materialister

Du trodde kanskje at det er dagens unge som går foran og er blitt mindre materialistiske? Dessverre, da må du tro om igjen.

– Unge er mer opptatt av forbruk enn det eldre er.

At mange av dagens unge har opplevd økende velstand og vokst opp i familier med trygg økonomi, har altså ikke gjort dem mindre materialistiske, slik en del samfunnsforskere for noen år siden antok at utviklingen ville gå.

Hva med verdiene hos innvandrere?

Et annet aktuelt spørsmål mange er opptatt av i dag, er om den norske befolkningens verdier påvirkes av den økte innvandringen til landet.

Norge har lenge vært det samfunnsforskere kaller et homogent samfunn. Vi nordmenn har stort sett lignet veldig mye på hverandre. Utvannes våre særegne norske verdier når en voksende del av befolkningen har innvandrerbakgrunn?

At nordmenn viser seg å være så verdi-forskjellige fra folk i andre deler av verden, gjør spørsmålet spesielt aktuelt. Vi er ikke særlig forskjellige fra svenske innvandrere. Men vi skiller oss for eksempel mye fra polakker når det kommer til verdier. Enda mer forskjellige er vi fra afrikanere.

Dette kan Integrerings- og mangfoldsdirektoratets integreringsbarometer fortelle oss noe om. De har data om oppfatningene i ulike innvandrergrupper.

For det første så slutter innvandrere til Norge i stor grad opp om verdier som demokrati og ytringsfrihet. Rettsikkerheten og de negative holdningene til korrupsjon i Norge er også noe innvandrere setter stor pris på. Mange innvandrere synes faktisk at dette er viktigere enn hva nordmenn flest synes.

Mange etniske nordmenn mener i dag at respekt for homofili er en viktig verdi. Her skiller innvandrerne ofte lag med majoritetsbefolkningen. De mest religiøse innvandrerne er stort sett minst tolerante overfor homofile.

Tillit er viktigst

En forsker som har sett på spørsmålet om verdier i befolkningen fra en annen synsvinkel enn Ottar Hellevik, er den nå pensjonerte filosofen Gunnar Skirbekk i Bergen.

Skirbekk har de siste årene jobbet sammen med kinesiske forskere. De er nysgjerrige på Norge, forteller han.

– Kineserne lurer på hvordan Norge har kunnet bli et så moderne land. De er spesielt opptatt av det som ofte kalles «Den nordiske modellen». Altså måten vi organiserer de nordiske velferdsstatene.

Når Skirbekk skal forklare kinesere hva som ligger bak denne nordiske modellen for organisering av samfunnet vårt, mener han at verdier spiller en avgjørende rolle.

Den aller viktigste av disse verdiene er tillit. Tillit kan ikke eksporteres til Kina

– Tilliten vi har mellom folk er det kineserne kanskje synes er aller mest interessant ved oss nordmenn.

Er dette noe vi kan eksportere til Kina eller til andre folk?

– Nei, det er det ikke. Noen verdier kan sikkert eksporteres, som at folk lærer opp til å betale skatt. Men tillit er ikke noe som kan eksporteres. Tillit er heller ikke noe politikere kan vedta.

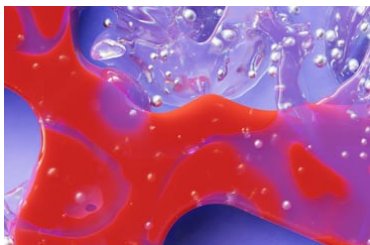
– I Norge er tilliten mellom folk og samfunn bygd opp over veldig lang tid. Den har røtter tilbake til Hans Nilsen Hauges folkebevegelse for 200 år siden, til Grunnloven i 1814 og til innføringen av parlamentarismen i 1884.

Dette er helt grunnleggende for den unike velferdsstaten vi har i Norge og Norden, mener Skirbekk. Som gjerne sammenligner tilliten vi har mellom folk i Norge med et smøremiddel. Den holder et fredelig demokrati gående. Den gjør handel og annet samarbeide mye enklere.

Tillit er en svært viktig verdi fordi den får samfunnet vårt til å fungere med mye mindre friksjoner mellom oss nordmenn enn det ellers kunne ha vært.

Les flere nyheter

→ [Alle nyhetene](#)

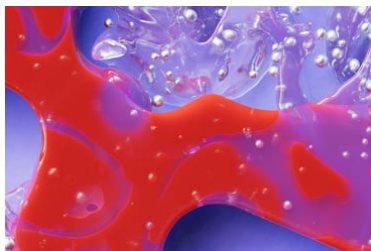

NYHET

5. FEB. 2026

Samling for arrangørene av Forskningsdagene

19. og 20. mars inviterer Forskningsrådet til kick-off av Forskningsdagene 2026 i Forskningsrådets lokaler i Oslo. På programmet står blant annet Dag Wollebæk og Camilla Stoltenberg.

NYHET

21. JAN. 2026

Rekordstort støttebeløp til arrangementer under Forskningsdagene

Tillit er årets tema under Forskningsdagene i september. Aldri før i Forskningsdagens historie har vi lyst ut så mye i arrangementsstøtte. Nå kan du søke om penger til ditt arrangement.

Meldinger ved utskriftstidspunkt 21. april 2026, kl. 20.19 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.